

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)

در رشته مطالعات منطقه‌ای

عنوان :

چشم‌انداز منافع ملی آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک

استاد راهنما :

آقای دکتر اردشیر سنایی

استاد مشاور:

آقای دکتر حبیب‌اله ابوالحسن شیرازی

نگارنده :

سید محمد باقر موسوی

تابستان ۹۲

تقدیم :

به ارواح پاک شهدای ایران زمین، به ویژه عموی شهیدم "رضا"

به پدر و مادر عزیزم که زندگی خود را مرهون نجواها و حمایت‌هایشان می‌دانم.

به همسر فداکارم که وجود پرمهرش، مرا شوق آموختن بخشید و فروتنی و شکیبایی‌اش، عزم و اراده مرا

در پیمودن این مسیر، استوار ساخت.

و با یاد مادر بزرگ مهربانم که آرزومند آرزوهایم بود.

با تشکر از:

اساتید گرامی، جناب آقای دکتر اردشیر سنایی و جناب آقای دکتر حبیب‌اله ابوالحسن شیرازی

که در به پایان رساندن این پایان‌نامه مرا یاری نمودند.

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **سیدمحمدباقر موسوی** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته **مطالعات منطقه‌ای گرایش آمریکا** با شماره دانشجویی ۸۹۰۹۴۰۶۱۱۰۰ اعلام می‌نمایم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه با عنوان: **"چشم‌انداز منافع ملی آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک"** حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم، طبق ضوابط و رویه‌های جاری، آن را ارجاع داده و تأکید می‌نمایم که این پایان‌نامه قبلاً برای هیچ مدرک هم‌سطح، یا بالاتر ارایه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدین وسیله متعهد می‌شوم، در صورت ابطال مدارک تحصیلی‌ام توسط دانشگاه، بدون کوچکترین اعتراض، آن را بپذیرم.

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ .....

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای / خانم ..... از پایان نامه خود دفاع

نموده و با نمره ..... به حروف..... و با درجه ..... مورد

تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
دانشکده علوم سیاسی

*****

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد واحد : ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه :
---------------------------------	---------------	-------------------------

عنوان پایان نامه : چشم انداز منافع ملی آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک

نام و نام خانوادگی : سیدمحمدباقر موسوی	تاریخ شروع پایان نامه : ۱۳۹۱ / ۰۴ / ۲۸
شماره دانشجویی : ۸۹۰۴۰۶۱۱۰۰	تاریخ اتمام پایان نامه : ۱۳۹۲ / ۰۶ / ۲۷
رشته تحصیلی : علوم سیاسی (مطالعات منطقه‌ای)	

استاد / استادان راهنما : آقای دکتر اردشیر سنایی

استاد / استادان مشاور : آقای دکتر حبیب‌اله ابوالحسن شیرازی

چکیده :

در این پژوهش تلاش شده ابتدا مفهوم منافع ملی مورد بحث قرار گیرد و در ادامه با توجه به چارچوب نظری تحقیق که رئالیسم در نظر گرفته شده، منافع ملی از دیدگاه این مکتب تشریح شود. سپس دولت‌سالاری، بقاء و خودیاری به عنوان محورهای اصلی رئالیسم تبیین خواهد شد و مؤلفه‌های کلیدی رئالیسم شامل تمیز حقیقت و عقیده، اصالت نتیجه، مرجعیت فردیت و استقلال گستره سیاسی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس به منظور درک صحیح از منافع آمریکا در منطقه، پس از اشاره به تاریخچه و دلایل سستی حضور آمریکا در این منطقه، سیاست خاورمیانه‌ای آن در سه مقطع زمانی "دوران جنگ سرد"، "از جنگ سرد تا حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۱" و "پس از حادثه ۱۱ سپتامبر" بررسی و در ادامه منافع ملی آمریکا از منظر سند راهبردی امنیت ملی، دکترین امنیت ملی آمریکا و تهدیدات پیش روی آن در منطقه خاورمیانه تبیین می‌شود. سپس با نگاهی به نظام سیاسی مصر تا سال ۲۰۱۱ و وضعیت راهبردی و ژئوپلیتیک مصر، سیاست خارجی این کشور و جایگاه آمریکا در آن و روابط و مناسبات دو کشور، تا پیش از سقوط حسنی مبارک مورد بررسی قرار خواهد گرفت تا از منافع آمریکا در مصر، شناخت کافی حاصل شود. با توجه به نقش و جایگاه اسرائیل در سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا و به ویژه در خصوص مصر، مناسبات قاهره و تل‌آویو نیز بررسی خواهد شد و بر این اساس منافع آمریکا در مصر بر پایه سه محور "تبدیل مصر به دروازه ورود آمریکا به منطقه و رهبری آن بر جهان عرب"، "امنیت اسرائیل" و "مبارزه با تروریسم و کنترل بنیادگرایی اسلامی" شناسایی و در دوره حسنی مبارک مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در انتها با توجه به این که پژوهش حاضر به دنبال آن است که چشم‌انداز منافع آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک را مورد ارزیابی قرار دهد، قیام مردمی مصر و وقایع پس از آن و مواضع و واکنش‌های آمریکا نسبت به این تحولات بررسی شده و در پایان، وضعیت منافع آمریکا در قالب سه محور اشاره شده در دوره جدید مورد ارزیابی و برآورد قرار خواهد گرفت.

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است

تاریخ و امضاء:

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	فصل اول : کلیات تحقیق
۳	۱-۱) بیان مسأله تحقیق
۴	۲-۱) اهداف تحقیق
۴	۳-۱) اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۴	۴-۱) سؤالات اصلی و فرعی
۵	۵-۱) فرضیه
۵	۶-۱) متغیرها
۵	۷-۱) تعریف مفاهیم
۶	۸-۱) پیشینه و ادبیات تحقیق
۸	۹-۱) روش تحقیق و پژوهش
۸	۱۰-۱) روش گردآوری اطلاعات
۸	۱۱-۱) قلمرو تحقیق
۸	۱۲-۱) محدودیت‌ها و مشکلات
۸	۱۳-۱) سازماندهی تحقیق
۱۰	فصل دوم : مبانی و چارچوب نظری تحقیق
۱۱	۱-۲) منافع ملی
۱۲	۱-۱-۲) منافع ملی از دیدگاه واقع‌گرایان
۱۳	۲-۱-۲) ابعاد و دامنه منافع ملی
۱۴	۲-۲) چارچوب تحقیق؛ رئالیسم
۱۵	۱-۲-۲) رویکرد رئالیستی
۱۷	۲-۲-۲) محورهای اصلی رئالیسم
۱۸	۳-۲-۲) مؤلفه‌های کلیدی رئالیسم
۲۳	۴-۲-۲) انواع تصاویر رئالیسم
۲۳	۵-۲-۲) رویکرد نئورئالیستی سیاست بین‌الملل
۲۶	۶-۲-۲) نقد و ارزیابی رویکرد رئالیستی
۳۱	فصل سوم : سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا
۳۲	۱-۳) حضور آمریکا در خاورمیانه و دلایل سنتی آن
۳۴	۱-۱-۳) مهار کمونیسم شوروی

۳۷	..... نفت (۲-۱-۳)
۳۸	..... اسرائیل (۳-۱-۳)
۴۲	..... سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه (۲-۳)
۴۲	..... دوران جنگ سرد (۱-۲-۳)
۴۶	..... پس از جنگ سرد تا حادثه ۱۱ سپتامبر (۲-۲-۳)
۵۱	..... پس از حادثه ۱۱ سپتامبر (۳-۲-۳)
۵۸	..... منافع آمریکا در خاورمیانه (۳-۳)
۶۰	..... دکترین امنیت ملی آمریکا و تهدیدات مرتبط با خاورمیانه (۴-۳)
۶۰	..... تروریسم (۱-۴-۳)
۶۲	..... سلاح‌های کشتار جمعی (۲-۴-۳)
۶۲	..... ائتلاف سازمان‌های تروریستی فراملی با برخی دولت‌ها (۳-۴-۳)
۶۴	..... فقدان دموکراسی (۴-۴-۳)
۶۹	..... فصل چهارم : سیاست خارجی مصر و جایگاه آمریکا در آن
۷۰	..... (۱-۴) نظام سیاسی مصر تا سال ۲۰۱۱
۷۶	..... (۲-۴) اهمیت راهبردی و ژئوپلیتیک مصر
۷۸	..... (۳-۴) سیاست خارجی مصر و محورهای اساسی آن
۸۳	..... (۴-۴) جایگاه آمریکا در سیاست خارجی مصر تا سال ۲۰۱۱
۸۳	..... (۱-۴-۴) مناسبات مصر و آمریکا تا سال ۲۰۱۱
۹۰	..... (۲-۴-۴) مناسبات مصر و اسرائیل
۹۸	..... (۵-۴) نگاه آمریکا به مصر و منافع آن در این کشور
۹۹	..... (۱-۵-۴) اهمیت شاخ آفریقا برای آمریکا
۱۰۰	..... (۲-۵-۴) اهمیت مصر برای آمریکا و منافع آن در این کشور
۱۰۵	..... فصل پنجم : اعتراضات مردمی مصر و ایالات متحده آمریکا
۱۰۶	..... (۱-۵) اعتراض انقلابی مردم مصر
۱۱۰	..... (۲-۵) روزشمار اعتراضات مردمی مصر
۱۱۶	..... (۳-۵) مصر، پس از سرنگونی مبارک
۱۲۳	..... (۴-۵) آمریکا و تحولات مصر
۱۳۱	..... (۵-۵) بررسی منافع آمریکا در مصر، پس از سرنگونی رژیم حسنی مبارک
۱۳۹	..... نتیجه‌گیری
۱۴۶	..... منابع و مآخذ

مقدمه :

گذشته از این که خاورمیانه یکی از مهمترین مناطق مورد توجه قدرت‌های بزرگ و به‌ویژه برای ایالات متحده آمریکا - از اواسط قرن بیستم به بعد - بوده است، برخی از کشورهای این منطقه از اهمیت بیشتری برای بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی برخوردار هستند. بی‌شک، مصر یکی از مهمترین کشورهای این منطقه است که به دلیل دارا بودن برخی ویژگی‌های راهبردی و ژئوپلیتیکی، هرگونه تغییر و تحولی در ساختار و نظام سیاسی آن، منافع دیگر کشورهای منطقه‌ای و حتی فرامنطقه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تحولاتی که در جهان عرب و از سال ۲۰۱۱ از تونس آغاز شد، بر مصر نیز اثر گذاشت و در مدت کوتاهی منجر به تغییر رژیم آن و سرنگونی حاکمیت ۳۰ ساله حسنی مبارک بر این کشور شد. از آنجایی که بر اثر سیاست‌های غرب‌گرایانه حسنی مبارک، مصر به یکی از مهمترین شرکای راهبردی آمریکا تبدیل شده بود، سقوط رژیم او در نتیجه اعتراض مردم مصر، منافع آمریکا را در این کشور تحت تأثیر قرار داد و گمانه‌زنی‌هایی را در خصوص تضعیف، حفظ و یا تقویت منافع آمریکا در مصر، پس از سقوط حسنی مبارک ایجاد نمود که در این پژوهش تلاش شده است این موضوع مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

فصل اول:

كليات تحقيق

(١-١) بيان مسأله تحقيق :

ایالات متحده آمریکا در راستای سیاست‌های جهانی و به منظور حفظ و تأمین منافع خود در مناطق مختلف راهبردی جهان، نقش مهم و جایگاه حساسی را برای شرکای منطقه‌ای خود در نظر می‌گیرد و با توسعه روابط سیاسی، اقتصادی، نظامی و ... تلاش می‌کند آنان را با اهداف و برنامه‌های خود در آن منطقه، همراه سازد. با توجه به اهمیت راهبردی شمال آفریقا و خاورمیانه و منافع قابل توجه آمریکا در این منطقه، تا پیش از تحولات اخیر در کشورهای عربی، مصر جایگاه بسیار مهمی را در سیاست منطقه‌ای آمریکا داشت و به عنوان شریک راهبردی آن محسوب می‌شد و البته نقش فعالی در پیشبرد اهداف و تأمین منافع آمریکا در این منطقه داشت. اما با سرنگونی حکومت حسنی مبارک در اوایل سال ۲۰۱۱، وضعیت منافع آمریکا در این کشور در حاله‌ای از ابهام فرو رفت و سلسله حوادثی که در ادامه تحولات سیاسی مصر در سال ۲۰۱۲ به وقوع پیوست، آمریکا را بیش از پیش نگران منافع خود در این کشور نمود. از این رو و با درک جایگاه مهم و تأثیرگذار مصر در تحولات منطقه، این تحقیق به دنبال آن است که به این سؤالات مهم پاسخ دهد که منافع آمریکا در مصر، تحت تأثیر تحولات سال ۲۰۱۲ این کشور با چه چالش‌ها و فرصت‌هایی مواجه بوده و این منافع در آینده حفظ، تقویت و یا تضعیف خواهند شد؟

۱-۲) اهداف تحقیق:

اهداف این تحقیق عبارتند از:

- ❖ بررسی و شناخت سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا
- ❖ بررسی مناسبات مصر و آمریکا تا سال ۲۰۱۱م
- ❖ بررسی مواضع و واکنش‌های مختلف آمریکا نسبت به اعتراضات مردمی مصر
- ❖ بررسی چالش‌ها و فرصت‌های پیش آمده برای آمریکا پس از سرنگونی

مبارک در مصر

۱-۳) اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن :

تعارضات آمریکا با ایران در طول سه دهه اخیر باعث شده شناخت سیاست‌های کاخ سفید در منطقه اهمیت فراوانی برای ایران داشته باشد. چرا که هرگونه تحرک و اقدام آمریکا در منطقه، می‌تواند منافع ایران را به شدت تحت تأثیر قرار دهد. از طرفی، کشور مصر با توجه به موقعیت ژئواستراتژیک، جایگاه ویژه اثرگذار در جهان عرب، مرجعیت فقهی و مرکزیت علمی اهل تسنن و ... از اهمیت فراوانی برای ایران برخوردار است.

سرنگونی حسنی مبارک باعث شد با توجه به روابط مستحکم مصر و آمریکا، کشور مصر از محور آمریکا و شرکای منطقه‌ای آن خارج شود که این امر توازن استراتژیک را در منطقه به سود ایران تغییر داد. اما بی‌شک فرجام روابط قاهره و واشنگتن می‌تواند این توازن را دوباره تحت تأثیر قرار دهد و به طور طبیعی ممکن است با چالش‌ها و فرصت‌هایی همراه شود که منجر به تضعیف یا تقویت منافع آمریکا در این کشور شود. بر این اساس، بررسی چالش‌ها و فرصت‌های منافع آمریکا در مصر، تحت تأثیر تحولات ۲۰۱۲ این کشور، می‌تواند علاوه بر افزایش آگاهی دانش‌پژوهان و فعالان حوزه سیاست بین‌الملل، مورد استفاده نهادها و سازمان‌های تصمیم‌ساز سیاست خارجی ایران نیز قرار گیرد.

۱-۴) سؤالات اصلی و فرعی:

سؤال اصلی و سؤالات فرعی این تحقیق عبارتند از:

سؤال اصلی: چشم‌انداز منافع ملی آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک چگونه بوده و با چه چالش‌ها و فرصت‌هایی مواجه خواهد شد؟

سؤالات فرعی:

- با سرنگونی رژیم مبارک در مصر، وضعیت وابستگی مصر به آمریکا نسبت به دوران مبارک چگونه خواهد بود؟

- نقش مصر در نفوذ آمریکا در منطقه پس از سرنگونی رژیم مبارک چگونه خواهد بود؟

۱-۵) فرضیه:

فرضیه این تحقیق عبارت است از این که :

به نظر می‌رسد چشم‌انداز منافع ملی آمریکا در مصر پس از سقوط رژیم حسنی مبارک و روی کار آمدن اسلام‌گرایان در آن کشور، هرچند در ابتدا با چالش‌هایی مواجه خواهد شد، اما با در نظر گرفتن روابط آن دو کشور در گذشته، منافع ملی آمریکا در مصر، تأمین و تقویت خواهد شد.

۱-۶) متغیرها:

متغیرهای این تحقیق عبارتند از :

متغیر مستقل: رژیم سیاسی آینده مصر

متغیر وابسته: منافع ملی آمریکا در مصر

۱-۷) تعریف مفاهیم:

انقلاب: انقلاب دگرگونی بنیادی در همه زمینه‌های اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، حقوقی و به‌ویژه سیاسی است، نسبت به آنچه پیش از انقلاب استوار و پابرجا بوده است و این دگرگونی‌ها همیشه با سرنگونی نظام سیاسی حاکم پیش می‌آید و کمتر با آرامش همراه بوده و بیشتر با کارهای خشونت‌آمیز و ویرانگری و خونریزی‌ها همگام است. (ابوالمحمد، ۱۳۷۶، ۳۶۴).

نظام سیاسی: ماکس وبر نظام سیاسی را «اجتماع انسانی که مدعی انحصار کاربرد مشروع زور جسمانی در داخل سرزمین معینی است»، تعریف کرده است. تعریف ایستون از نظام سیاسی، نظامی که از کنش و واکنش در هر جامعه‌ای که به وسیله آن توزیع‌های الزام‌آور یا مقتدرانه ایجاد و اجرا می‌شود، است. آلموند تعریف ایستون را بسیار رضایت‌بخش می‌داند، اما با کاربرد واژه "مقتدرانه" مخالف است. آلموند معتقد است، نظام سیاسی آن نظامی از کنش و واکنش است که در جامعه‌های مستقلی که از راه به‌کارگیری، یا تهدید به استفاده کم و زیاد اجبار مشروع جسمانی، کارویژه‌های یکپارچه شدن و انطباق را به اجرا می‌گذارد، یافت می‌شود. (عالم، ۱۳۷۳، ۱۵۰)

منافع ملی: یعنی آنچه که اصولاً مرتبط با نفع عمومی و کلی جامعه است. (کاظمی، ۱۳۸۶، ۴۳) تعریف دیگر منافع ملی این است که آن را می‌توان هدف سیاست خارجی هر کشور در رابطه با حفظ سامانه

سیاسی، فرهنگی و تمامیت ارضی کشور در مقابل تجاوز سایرین دانست. (بهزادی، ۱۳۳۸، ۸۲) هانس مورگنتا نیز منافع ملی را ستاره راهنمای ارزیابی مطالعات بین‌المللی تعریف می‌کند. (سیف‌زاده، ۱۳۳۷، ۵۹)

۱-۸) پیشینه و ادبیات تحقیق:

با توجه به این که از آغاز دوره بررسی تحقیق، تنها حدود ۲ سال می‌گذرد، با وجود تدوین و انتشار مقالات محدود، به صورت متمرکز درخصوص این موضوع پژوهش مشخصی انجام نشده است. اما همان طور که اشاره شد، برخی مقالات علمی به این بحث اشاراتی داشته‌اند. علاوه بر این در برخی فصلنامه‌های علمی نیز به ابعادی از این بحث پرداخته شده است که بسیاری از آن‌ها در قالب مباحث کلی بوده و تنها در این زمینه احتمالاتی را مطرح کرده‌اند. برای نمونه فصلنامه مطالعات منطقه‌ای که توسط مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه منتشر می‌شود، در شماره ۴۴ - بهار ۱۳۹۱ - در مقاله‌ای با عنوان «تأثیرات بیداری اسلامی بر امنیت و منافع آمریکا در خاورمیانه و شمال آفریقا» که توسط فاطمه مرسلی تدوین شده به مواردی درخصوص منافع آمریکا در منطقه اشاره شده که در بخشی از آن به صورت خلاصه به موضوع منافع آمریکا در مصر نیز توجه شده است. در فصلنامه روابط خارجی که مربوط به پژوهشکده تحقیقات راهبردی است، در شماره ۱۳ - بهار ۱۳۹۱ - در یکی از مقالات علمی که توسط حسن احمدیان تدوین شده، به موضوع «گذار مصر از رژیم اقتدارگرای حسنی مبارک» پرداخته و مواردی را درخصوص عوامل، زمینه‌ها و ... نیز عنوان کرده اما با وجود اشاره موردی به نقش آمریکا، چندان به منافع مصر پس از تحولات جدید پرداخته نشده است. در فصلنامه دیگری که توسط پژوهشکده مطالعات راهبردی تهیه و منتشر می‌شود، در شماره ۵۲ آن - تابستان ۱۳۹۰ - مقالات بیشتری مرتبط با تحولات منطقه و به‌ویژه موضوع مصر آورده شده که در بیشتر آن‌ها به منافع آمریکا در هنگام حکومت حسنی مبارک بر مصر اشاره شده است، اما به آینده این منافع چندان پرداخته نشده است. از جمله مقالات این فصلنامه می‌توان به مقاله‌ای با عنوان «تأملی نظری در ماهیت و روند تغییر در جهان عرب» به قلم قدیر نصری اشاره کرد که در

بخشی از آن به برخی منافع آمریکا در منطقه و مصر نیز پرداخته شده، اما کلیت مقاله بر مسایل دیگری تأکید دارد. در مقاله دیگری با عنوان «جنبش‌های انقلابی عربی؛ چشم‌اندازها و چالش‌های الگوی نوین دولت» به قلم عزیز جوانپو و میرقاسم بنی‌هاشمی از آمریکا به عنوان یکی از کنش‌گران فراملی یاد شده که در نتیجه تحولات منطقه در منافع آن نیز تغییراتی ایجاد شده است، اما در این مقاله نیز به صورت متمرکز و کامل به بحث منافع ملی آمریکا در مصر پس از تحولات، پرداخته نشده است. در مقاله فرزاد پورسعید با عنوان «بررسی مقایسه‌ای انقلاب اسلامی ایران و انقلاب مصر» نیز به برخی ابعاد پژوهش حاضر اشاراتی شده است، اما هدف این مقاله نیز بررسی فرضیه این پژوهش نبوده است. در فصلنامه مطالعات خاورمیانه که توسط مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه تدوین می‌گردد، در برخی از شماره‌های آن از جمله شماره سوم، پاییز ۱۳۹۰ به تحولات منطقه و از جمله کشور مصر پرداخته شده که در یکی از مقالات این شماره به قلم حسین دهشیار با عنوان «الزامات بین‌المللی، ملاحظات داخلی و سقوط پان‌عربیسیم» به برخی تبعات سرنگونی حسنی مبارک نیز اشاره شده و به تبع اشارت کوتاه و غیرمستقیمی نیز به چالش‌های آتی منافع آمریکا در منطقه شده است، اما هدف این مقاله نیز تمرکز بر موضوع دیگری و بررسی این تحولات از بعد پان‌عربیسیم است. در فصلنامه دیگری که توسط دانشکده علوم و فنون فارابی تهیه می‌شود، در شماره ۳۵ - پاییز ۱۳۹۰ - قدیر نصری و سجاد آزاده در مقاله‌ای با عنوان «آهنگ تغییر در جهان عرب: ترتیبات جدید امنیتی در خاورمیانه» به یکی از مهمترین نگرانی‌های آمریکا در منطقه یعنی «ترتیبات امنیتی» پرداخته شده که مطالب قابل توجهی در خصوص دولت‌های جدید به‌ویژه دولت جدید مصر و چشم‌انداز آتی این نگرانی آمریکا را مطرح کرده است.

۹-۱) روش تحقیق و پژوهش:

پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش تحقیق، مطابق مدل توصیفی - تحلیلی - تاریخی خواهد بود.

۱-۱۰) روش گردآوری اطلاعات:

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی خواهد بود. در این راستا پژوهشگر در انجام این پژوهش، از منابعی مانند کتب، مقالات، فصلنامه‌های تخصصی، گزارش‌های پژوهشی و به‌ویژه ایستگاه‌های اینترنتی و سامانه‌های اطلاع-رسانی رایانه‌ای مرتبط با موضوع مورد پژوهش، بهره‌جسته است.

۱-۱۱) قلمرو تحقیق:

در این تحقیق، تحولات پیش‌آمده در مصر پس از سقوط رژیم حسنی مبارک - یعنی از اواخر سال ۲۰۱۱م به بعد - که بر منافع آمریکا در این کشور و منطقه پیرامونی آن تأثیرگذار بوده، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از نظر قلمرو مکانی نیز وقایع کشور مصر در دوره زمانی یادشده مورد واکاوی قرار گرفته تا با بررسی آن، چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با منافع واشنگتن در این کشور مهم آفریقایی و اسلامی تشریح شود.

۱-۱۲) محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق:

برخی از محدودیت‌ها و مشکلات این تحقیق عبارتند از:

- ✓ جدید بودن موضوع
- ✓ کمبود منابع فارسی راجع به برخی موضوعات انتخاب شده
- ✓ برداشت‌های جانبگرایانه و احساسی از تحولات مصر در محافل داخلی

۱-۱۳) سازماندهی تحقیق:

این تحقیق شامل یک مقدمه، پنج فصل و نتیجه‌گیری می‌باشد که به شرح زیر است:

فصل اول: کلیات تحقیق. این فصل دارای ۱۳ بخش با عناوین بیان مسأله، اهداف تحقیق، اهمیت موضوع و انگیزش انتخاب آن، سؤالات اصلی و فرعی، فرضیه تحقیق (شامل سؤال اصلی و فرضیه اصلی)، متغیرها، تعریف مفاهیم، پیشینه و ادبیات تحقیق، روش تحقیق و پژوهش، روش

گردآوری اطلاعات، قلمرو تحقیق، محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش و در نهایت سازماندهی تحقیق است.

فصل دوم: مبانی و چارچوب نظری. در این فصل ویژگی‌ها و مفهوم سیاست خارجی و منافع ملی و برخی مفاهیم دیگر مرتبط با تغییر حکومت‌ها و رژیم‌ها تشریح شده است.

فصل سوم: سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا. در این فصل سیاست خارجی آمریکا در قبال منطقه خاورمیانه مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل چهارم: سیاست خارجی مصر و جایگاه آمریکا در آن. در این فصل به بررسی مناسبات و روابط مصر و آمریکا تا قبل از سرنگونی رژیم حسنی مبارک در اواخر سال ۲۰۱۱م پرداخته شده است.

فصل پنجم: اعتراضات مردمی مصر و ایالات متحده آمریکا. در این فصل مواضع و واکنش‌های آمریکا در قبال اعتراضات مردمی مصر که به سرنگونی مبارک منجر شد، مورد بررسی قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری: در بخش پایانی پژوهش، علاوه بر بررسی سؤال تحقیق و فرضیه آن، پس از نگاهی تحلیلی به برخی از مهمترین مؤلفه‌های تأثیرگذار منافع آمریکا در مصر، چشم‌انداز منافع آمریکا در مصر پس از سقوط حسنی مبارک به صورت مشروح و مشخص بیان شده است.

فصل دوم:

مبانی و چارچوب نظری

نظریه‌های روابط بین‌الملل، مسایل مربوط به جامعه و یا نظام بین‌الملل را که در ارتباط با دولت‌ها، ملت‌ها، نهادهای فوق ملی، فراملی و گروه‌های زیرملی هستند (و عملاً سیاست بین‌الملل بر اساس

تعاملات رفتاری آن‌ها شکل می‌گیرد) تجزیه و تحلیل می‌کند. (قوام، ۱۳۷۰، ۳۱۹) در این فصل پس از تشریح برخی مبانی تحقیق، یکی از نظریه‌های معتبر بین‌المللی برای چارچوب نظری آن مشخص شده و مورد بررسی و شناخت قرار گرفته است.

۲-۱) منافع ملی

با توجه به دیدگاهی که نسبت به اولویت منافع فرد یا دولت یا گروه‌ها وجود دارد، تاکنون تعاریف مختلفی از منافع ملی ارائه شده است. از منظر برخی کارشناسان، منافع ملی هدف‌های عام و همیشگی است که ملت در راه آن تلاش می‌کند. (فرانکل، ۱۳۷۰، ۵۸) برخی دیگر معتقدند منافع ملی یعنی آنچه که اصولاً مرتبط با نفع عمومی و کلی جامعه است. (کاظمی، ۱۳۸۶، ۴۳) تعریف دیگر منافع ملی این است که آن را می‌توان هدف سیاست خارجی هر کشور در رابطه با حفظ سامانه سیاسی، فرهنگی و تمامیت ارضی کشور در مقابل تجاوز سایرین دانست. (بهزادی، ۱۳۶۸، ۸۲) هانس مورگنتا نیز منافع ملی را ستاره راهنمای ارزیابی مطالعات بین‌المللی تعریف می‌کند. (سیف‌زاده، ۱۳۶۷، ۵۹) ژوزف فرانکل نیز منافع ملی را این‌گونه تعریف می‌کند؛ تدوین نتایج مطلوبی که موردنظر یا مورد انتظار است و این امر مبتنی بر تصمیم‌های متخذه توسط افراد صاحب اقتدار است یا آن که دستگاه کشور و بخش اعظم منابع ملی بدان سو بسیج شده‌اند. خلاصه آن که منافع ملی توصیف‌کننده نتایج مطلوب است. (همان، ۶۷)

منافع ملی در هر کشوری با توجه به شرایط سیاست جغرافیایی و تاریخی آن کشور منطبق بر ارزش‌های حیاتی^۱، اصول اساسی و مورد قبول جامعه تبیین می‌شود. این اصول اساسی، خود، برگرفته از فلسفه و عرفان، فرهنگ و تاریخ، آداب و سنن و گذشته یک ملت هستند. (علی‌بخشی و بیات، ۱۳۸۷، ۱۲) سابقه منفعت‌طلبی در زندگی انسان‌ها به ابتدای خلقت بشر می‌رسد. اما منافع ملی در قرون هجدهم و نوزدهم در اروپا و آمریکا و در قرن بیستم در سایر نقاط جهان نضج گرفت. البته اصطلاح «مصلحت دولت» را نخستین بار بوترو، سیاستمدار ایتالیایی در سال ۱۵۸۹ میلادی در برابر قانون بنیادین عصر

---

1 . Core _ Values

فئودالی مطرح کرد. پس از آن زمامداران حکومت‌ها در اروپا، برای مشروعیت دادن به حکومت و اعمالشان، «مصلحت عالی دولتی» را عنوان می‌کردند. (قوام، ۱۳۷۰، ۱۱۳)

انقلاب فرانسه باعث شد مفهوم منافع ملی در سطحی عالی تجلی یابد. زیرا در پی این انقلاب، ملت به عنوان اصل و منشأ حکومت و اراده و اصل قانونی بودن امور مطرح شد و مجالس ملی موجودیت یافت. دوران صد ساله پس از پایان جنگ‌های ناپلئون در سال ۱۸۱۵م تا شروع جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴م که به دوران اتفاق یا کنسرت اروپا و نیز به عصر طلایی دیپلماسی مشهور شده است، بی‌تردید اصل کلاسیک مفهوم منافع ملی است. در این دوران اندیشه واقع‌گرایی بر صحنه سیاست، به صورت مطلق حکفرما بود. (همان، ۱۱۵) واقع‌گرایان منافع ملی را تنها اصل حاکم بر مناسبات بین‌الملل می‌دانستند و این مفهوم معیار سنجش سیاست خارجی کشورها بود.

۲-۱-۱) منافع ملی از دیدگاه واقع‌گرایان

الف) هانس مورگنتا از سردمداران مکتب واقع‌گرایی و اصالت قدرت در روابط بین‌الملل به شمار می‌رود. وی کوشیده است تا از منافع ملی یک معنا و مفهوم مشخص و واقع‌گرایانه ارایه دهد. او نفع ملی را با کوشش دولت‌ها برای کسب قدرت مترادف می‌بیند. به عبارت دیگر وی منافع ملی را تلاش برای کسب و بسط قدرت تعبیر می‌کند. از دید مورگنتا حداقل منافع ملی یک کشور عبارت است از تأمین امنیت و حمایت از هویت فیزیکی (سرزمینی)، سیاسی و فرهنگی کشور در مقابل تهدید و مخاطرات دیگر دولت‌های ملی.

مورگنتا معتقد است که منافع ملی یک کشور باید متناسب با قدرت و توانایی‌های آن باشد. او می‌گوید که یک دولتمرد و دیپلمات منطقی و معقول باید همواره موازنه ظریفی بین آرمان‌ها و نیازهای کشور متبوع خویش و منافع دیگران به وجود آورد. به عقیده وی، همگون‌سازی منافع و اهداف کشورها یکی از ضرورت‌های اخلاق سیاسی، مترادف با حزم و احتیاط است و ربطی به اخلاق فردی ندارد. یعنی اگر با اقدامی از طرف مقابل مواجه شدید، ابتدا قدرت و استعدادهای او را ارزیابی کنید و سپس با حزم و